

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Nuorten aikuisten sosiaalinen vahvistaminen

Menetelmänä hienovarainen ohjaaminen

Juho Heinonen

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

Arvioitavaksi jättämisaika 05 / 2017

www.humak.fi

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Juho Heinonen	Sivumäärä 35 ja 3 liitesivua
Työn nimi Nuorten aikuisten sosiaalinen vahvistaminen – Menetelmänä hienovarainen ohjaaminen	
Ohjaava(t) opettaja(t) Tiina Valkendorff	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Kohtaus ry	
Tiivistelmä <p>Suomalaisten keskuudessa on paljon yksinäisyyttä ja syrjäytymistä. Varsinkin nuoret aikuiset kokevat paljon ei-toivottua yksinäisyyttä.</p> <p>Kohtaus ry on vuonna 2014 perustettu nuoriso-, sosiaali- ja kulttuurialan yhdistys, jonka tarkoituksena on nuorten aikuisten ei-toivotun yksinäisyyden ja syrjäytymisen vähentäminen. Järjestö pyörittää pääprojektinaan Kaupunkiolohuone Kohtausta Helsingin Vallilassa, jossa keräsin opinnäytetyöaineiston.</p> <p>Tämän opinnäytetyön tavoitteena on kehittää hienovaraisen ohjaamisen mallia, mitä Kohtaus ry:n toiminnassa toteutetaan. Hienovarainen ohjaaminen on sosiaalisesti vahvistavaa, yksilöllisesti tuettua yhteisöllistä toimintaa, jonka juuret ovat sosiodynaamisessa ohjaamisessa. Aavaan myös erilaisia hienovaraisen ohjaamisen menetelmiä. Opinnäytetyöllä on merkitystä ammattialalle siitä näkökulmasta, että siinä kehitetään ja mallinnetaan uudenlaista ohjaamistapaa, jossa aito ja laadukas kohtaaminen korostuvat.</p> <p>Opinnäytetyössä käytin kvalitatiivisia tutkimusmenetelmiä, jotka ovat osallistuva havainnointi ja haastattelu, ja joiden pohjalta esittelen hienovaraisen ohjaamisen mallia. Kohtaus ry:n perustajajäsenet ja työntekijät vastasivat haastatteluun, joka on tärkeä osa kehittämistyötä. Tuloksia hyödynnetään jatkossa Kohtaus ry:n vapaaehtoisten perehdyttämisessä ja toiminnan vakiinnuttamisessa.</p>	
Asiasanat sosiaalinen vahvistaminen, hienovarainen ohjaaminen, yhteisöllisyys, osallisuus	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree programme in youth work and civic activities

ABSTRACT

Author Juho Heinonen	Number of Pages 35 & 3
Title Social empowerment of young adults – The method of sensitive guidance	
Supervisor(s) Tiina Valkendorff	
Subscriber and/or Mentor Kohtaus ry	
Abstract <p>Finns have a lot of loneliness and exclusion. Especially young adults experience a lot of unwanted loneliness.</p> <p>Kohtaus is a youth-, social- and cultural organization established in 2014 aimed at reducing the unwanted loneliness and exclusion of young adults. Main project of the organization is Urban livingroom in Vallila, Helsinki, where I collected data to my thesis.</p> <p>The purpose of this bachelor's thesis is to develop a model of sensitive guidance, which is implemented in the performance of Kohtaus. Subtle guidance is a socially reinforcing, uniquely supported communal activity which roots are in the sosiodynamic counselling. I also come up with a variety of methods for sensitive guidance. The thesis deals with the professional sector from the point of view of developing and modeling a new way of guiding where authentic and high-quality encounter is emphasized.</p> <p>In my thesis I used qualitative research methods, which are participatory observation and challenge-based thinking, on the basis of which I present a subtle guiding model. The founding members and employees of the Kohtaus responded to the interview which is an important part of the development work. In the future the results will be utilized in the introduction of volunteers and the establishment of activities.</p>	
Keywords social empowerment, sensitive guidance, communality, participation	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
1.1 Kohtaus ry ja Kaupunkiolohuone Kohtaus	6
1.2 Kaupunkiolohuone Kohtauksen toiminnan sisältö	8
2 HIENOVARAISEN OHJAAMISEN TEOREETTINEN TAUSTA	10
2.1 Sosiaalinen vahvistaminen	10
2.2. Yhteisöllisyys ja osallisuus	12
2.3 Emotionaalinen ammattitaito ja sosiodynaaminen ohjaaminen	14
3 AINEISTO JA MENETELMÄT	16
3.1 Osallistuva havainnointi	17
3.2 Työntekijöiden haastattelu	20
4 TULOKSET	21
4.1 Hienovarainen ohjaaminen työntekijöiden näkökulmasta	22
4.2 Osallistuvan havainnoinnin tulokset	25
4.2.1 Kävijöiden toiminta	25
4.2.2 Ohjaajan toiminta	26
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	29
6. POHDINTA	31
LÄHTEET	34
LIITTEET	36
Liite 1	36
Liite 2	38

1 JOHDANTO

Yksinäisyys ja sosiaalisten suhteiden puute on suomalaisten perusturvassa vakava vaje. Vaikka kuinka investoisimme kasvuun ja työllisyyteen, mutta tämä puoli jää hoitamatta, on se syvä ja krooninen kärsimyksen aiheuttaja. (Viljanen 2016.)

Raha-automaattiyhdistyksen selvityksen (2016) mukaan 18–24-vuotiaat suomalaiset nuoret aikuiset kokevat itsensä kaikkein yksinäisemmiksi. Jussi Kauhasen mukaan yksinäisyys vaikuttaa ihmisen fyysiseen ja henkiseen terveyteen negatiivisesti. Esimerkiksi dementia ja sydän- ja verisuonitaudit ovat kytköksissä yksinäisyyteen. Myös mielenterveyteen liittyvät ongelmat ovat yleisimpiä yksinäisyyttä kokevilla. (Kauhanen 2016, 103-104.)

Yksinäisyyteen ja sen aiheuttamiin terveyshaittoihin vaikuttamisen voidaan nähdä olevan yksi tämän päivän suurimmista yhteiskunnallisista haasteista. Tämän opinnäytetyön idea sosiaalisesti vahvistavan hienovaraisen ohjaamisen mallintamisesta syntyi Kohtaus ry:ssä tekemäni syventävän työharjoittelun aikana. Opinnäytetyössä esitellään Kohtaus ry:n toimintaa, hienovaraiseen ohjaamiseen liittyviä avainkäsitteitä, teoreettista tietopohjaa sekä Kohtaus ry:n yhteisötoiminnassa kerättyä aineistoa ja sen käsittelyä. Opinnäytetyön tavoitteena on kuvata ja mallintaa syrjäytymisvaarassa olevien ja ei-toivottua yksinäisyyttä kokevien nuorten aikuisten ohjaamiseen käytettävää hienovaraista ohjaamista. Opinnäytetyön tarkoituksena on johdattaa hienovaraisen ohjaamisen työtapaan ja kehittää sitä eteenpäin toiminnan havainnoimisen ja aineiston analysoimisen avulla.

Kohtaus ry:n toiminnan ja tässä opinnäytetyössä tarkasteltavan hienovaraisen ohjaamisen mallin kehittämisen tarkoituksena on vaikuttaa lähitulevaisuudessa yhä useamman nuoren aikuisen elämään tukemalla heitä sosiaalisessa kanssakäymisessä sekä itselleen merkityksellisten asioiden löytämisessä. Tarkoituksena on tarkastella millaisilla keinoilla ja menetelmillä syrjäytymisvaarassa olevien nuorten aikuisten erityistarpeita tulisi huomioida ja kuinka heitä voidaan tarkoituksenmukaisesti ja mielekkäästi tukea sekä yksilöllisesti että yhteisöllisesti. Yhteiskunnallisella tasolla toiminnan tarkoituksena on osaltaan vaikuttaa toimintaan osallistuvien nuorten aikuisten

sosiaali- ja terveysten vähenemiseen. Nuorisotutkimusseuran raportin mukaan yhden syrjäytyneen nuoren kustannukset Suomessa nousevat vuodessa jopa 170 000 euroon asti. (Aaltonen, Berg, Ikaheimo, 2015, 26.)

1.1 Kohtaus ry ja Kaupunkiolohuone Kohtaus

Opinnäytetyön tilaajana toimii vuonna 2014 perustettu sosiaali-, kulttuuri- ja nuorisoalan yhdistys Kohtaus ry. Yhdistyksen tarkoituksena on edistää ja tukea helsinkiläisten nuorten aikuisten kokonaisvaltaista hyvinvointia sekä vähentää kohderyhmän kokemaa ei-toivottua yksinäisyyttä ja syrjäytymistä. Yhdistyksen toiminnalla edistetään tukea tarvitsevien nuorten aikuisten sosiaalista vahvistumista, osallisuuden kokemusta sekä omatoimisuuden vahvistumista. Syrjäytymisvaaran sekä yksinäisyyden vähentämisen kautta toiminnalla pyritään ennaltaehkäisemään ja vähentämään niihin usein liittyviä mielenterveysongelmia ja työllistymis- tai koulutusvaikeuksia. Tähän yhdistys pyrkii tuottamalla kohderyhmälle yksilöllisesti tuettua yhteisöllistä ja osallistavaa matalan kynnyksen toimintaa.

Kohtaus ry:n toiminnan ensisijaisena kohderyhmänä ovat 18-29-vuotiaat syrjäytymisvaarassa olevat helsinkiläiset nuoret aikuiset, jotka ovat opiskelu- tai työelämän ulkopuolella, toimeentulotuella tai työkyvyttömyyseläkkeellä eläviä tai opiskelijoita, joiden opinnot ovat vaarassa keskeytyä. Kohderyhmään kuuluvien elämässä esiintyvät mielenterveysongelmat, yksinäisyys, sosiaalisten taitojen heikkous ja he tarvitsevat tukea elämänsä vaikeissa tilanteissa. Tämän lisäksi yhdistyksen yhteisöllinen toiminta on avointa kaikille 18-29-vuotiaille nuorille aikuisille.

Helsingin Vallilassa sijaitsevassa Kohtauksen Kaupunkiolohuoneessa käy viikoittain nuoria aikuisia, jotka kuvaavat olevansa yksinäisiä. Osa kävijöistä kertoo kärsineensä yksinäisyydestä vuosikausia ja jotkut lähes koko elämänsä ajan. Osa vain hetkellisesti, esimerkiksi asuinpaikan muuton tai parisuhde-eron myötä. Yksinäisyys vaikuttaa nuoren aikuisen elämään monella tapaa. Se voi hävettää, sitä voidaan pitää omana epäonnistumisena tai osana itseä. Professori Juho Saaren mukaan tarvittaisiin kanssakäymiseen ja toisten ihmisten kohtaamiseen tähtääviä yksinäisyyttä vähentäviä epäsuoria tapoja. Hienovarainen

ohjaaminen yhteisöllisessä paikassa pyrkii juuri vastaamaan tähän tarpeeseen. (Viljanen 2016.)

Kohtaus ry:n perustajat kertoivat kohdanneensa aiempien työkokemusten aikana monia nuoria aikuisia, jotka ovat kertoneet kärsivänsä yksinäisyydestä ja jotka ovat kokeneet olevansa ongelmiensa kanssa yksin. Monen nuoren aikuisen puheesta nousi esiin myös maksuttomien vapaa-ajan viettomahdollisuuksien vähäisyys tai puute. Tarve yhteisölliselle osallistumis- ja kohtaamispaikalle nousi nuorista aikuisista itsestään sekä heidän toiveistaan. Kohtaus ry:n perustajajäsenet kuvaavat tätä heidän kanssaan tekemässään haastattelussa mm. seuraavasti:

”Tein enemmän sitä kriisityötä, jossa keskusteltiin nuorten aikuisten kanssa ja sitten sieltä rivien välistä kuului paljon asioita, jotka viittas siihen et ihmiset on ensinnäkin ongelmiensa kanssa aika yksin. Ei uskalla, halua tai pysty kertomaan niistä lähipiirilleen, tai sitten ei vaan oo semmost porukkaa ympärillä. Siis ystäväporukkaa, perhe saattaa asuu kaukana. Et ihmiset oli aika yksin”

”Helsingin seudulla ei ollu hirveesti vaihtoehtoja sellaseen ajanvietteeseen et jos ei halua mennä vaik Kallion baareihin tai minne tahansa kuppiloihin. Oli joko saanu tarpeekseen siitä, ei muuten halunn, ei ollu rahaa mut silti halus tavata ihmisii.” (Kahelin, Lekola, Kohtaus ry. haastattelu 16.12.2016.)

Kohtaus ry:n perustajajäsenet kokivat, että vastatakseen tähän ongelmaan olisi tärkeää perustaa paikka, jossa olisi mahdollista tavata muita nuoria aikuisia, saada uusia kontakteja, harjoitella sosiaalisia taitoja, tehdä ja kokeilla asioita yhteisöllisesti sekä olla osa jotain yhteisöä. Työntekijät miettivät toiminnalle erilaisia vaihtoehtoja ja tekivät kehittämistyötä vuodesta 2014 alkaen vapaaehtois-pohjalta. Ideologisena lähtökohtana oli tavoittaa ja tukea nuoria aikuisia matala-kynnyksisen ja maksuttoman toiminnan kautta.

”Toimintamallia etittiin jonkin aikaa mut sitten päädyttiin perustamaan yhdistys koska se mahdollistaa tän tyyppistä toimintaa ja se mahdollistaa maksutonta toimintaa et jos me oltais oltu yritys nii se ois tarkottanu sitä et meidän ois pitäny tuottaa voittoa”

”Ja ideologinen lähtökohta on just se niinku nuorten aikuisten tavoittaminen ja ikään kuin heitä palveleminen. Meidän ajatusmaailmaa

vastaan soti kyllä aika vahvasti se että pitäis tehdä liikevoittoa” (Kahelin, Lekola, Kohtaus ry. Haastattelu 16.12.2016.)

Kaupunkiolohuoneen visuaaliseen miljööseen on haettu kansainvälisiä vaikutteita esimerkiksi Kööpenhaminan ja Lontoon kolmannen ja julkisen sektorin toimipaikoista. On tärkeää, että tila on luokseen kutsuva ja esteettisesti pohdittu.

”Oltiin työmatkalla Köpiksessä ja siellä käytiin tutustumassa niin julkisen kun kolmannen sektorin toimipisteisiin, niihin työpaikkoihin ja siellä oltiin osattu luoda sellanen luokseen kutsuva ja esteettisesti pohdittu ja erilailla toteutettu. Se sai meidät äimistymään, että tässä on jotain tosi kaunista ja houkuttelevaa ja viihdyttävää myös.”

”Käytiin eri aikaan samassa paikassa Lontoossa sit jossa oli tällanen aika uskonnollisen yhteisön ylläpitämä kahvila, joka oli yhteisöllinen ja joka tuotti erilaisia tapahtumia.”
(Kahelin, Lekola, Kohtaus ry. Haastattelu 16.12.2016.)

Kohtaus ry:n toimintaa toteutetaan pääosin yhdistyksen pyörittämässä yhteisöllisessä kohtaamis- ja osallistumispaikassa, Kaupunkiolohuone Kohtauksessa Helsingin Vallilassa. Tämän lisäksi kohderyhmälle järjestetään pientapahtumia ja työpajoja yhteistyökumppaneiden, kuten oppilaitosten ja muiden nuorten aikuisten kanssa toimivien kolmannen sektorin toimijoiden tiloissa sekä eri puolilla kaupunkia.

1.2 Kaupunkiolohuone Kohtauksen toiminnan sisältö

Kaupunkiolohuoneessa on viikoittaista toimintaa sekä yksittäisiä tapahtumia. Viikoittaiseen toimintaan kuului opinnäytetyön aineiston keräämisen aikaan syksyllä 2016:

Tiistaisin Kaupunkiolohuoneessa järjestettiin yhteistoimisto klo 12-16. Yhteistoimisto oli kaikille avoin työtila, johon sai tulla tekemään esimerkiksi etätöitä, laatimaan työhakemuksia tai kirjoittamaan koulutehtäviä. Yhteistoimisto on avoimena kaiken ikäisille, joten se on toimintana hieman erilaista kun muut Kaupunkiolohuoneen tapahtumat. Yhteistoimisto koostui 45 minuutin hiljaisista työskentelyajoista ja 15 minuutin tauoista. Ohjaamista tapahtui pääosin taukojen aikana, mutta myös työskentelyaikoina oli esimerkiksi neuvontatyötä liittyen opiskelupaikan hakemiseen.

Kollektiivinen iltapala oli keskiviikkoisin klo 17.30-20.30 järjestettävä viikoittainen tapahtuma Kaupunkiolohuoneessa. Iltapalalla tehtiin kävijöiden kanssa ruokaa ja kokoonnuttiin yhteisen pöydän ääreen syömään. Iltapalan tavoitteena oli opetella arjenhallintataitoja kuten ruoan valmistusta, sosiaalista ruokailua ja keskustelutaitoja. Lisäksi välillä iltapaloilla oli muuta ohjelmaa kuten lautapelejä, musisointia tai elokuvan katsomista. Tein havainnointiaineiston keruuta opinnäytetyöhön aina iltapaloilla. Se oli toistuva tapahtuma, jossa kävi säännöllisesti kävijöitä sekä sisälsi myös vapaata oleskelua. Tällöin kohderyhmän itseohjautuvuutta ja kanssakäymistä oli mahdollista havainnoida. Lisäksi omaa sekä toisen työntekijän ohjaamista oli mahdollista havainnoida iltapalojen yhteydessä.

Torstain sekalaiset oli viikoittainen tapahtuma torstai -iltaisina. Toisin kuin iltapalalla, torstain sekalaisissa ei tehty ruokaa tai oleiltu pelkästään vapaasti, vaan toimintaa oli ohjatusti workshop -hengessä tai mahdollisuutena kokeilla jotain uutta. Esimerkkeinä Nintendo -ilta, jossa oli mahdollisuus kokeilla 80-luvun 8-bittisiä Nintendo -konsoleja, vapaan taiteilun iltoja ja Pop-Up neulekahvila, jossa oli tarkoituksena neulaa ja kahvitella.

1.3 Opinnäytetyön tausta

Opinnäytetyön kehittämistehtävänä on kehittää nuorten aikuisten kanssa tehtävää sosiaalista vahvistamista mallintamalla hienovaraisista ohjaamista. Opinnäytetyössä tarkastellaan Kaupunkiolohuone Kohtauksessa toteutettavaa matalakynnyksistä yhteisötoimintaa, jossa huomioidaan kohderyhmän yksilölliset tarpeet.

Suoritin kehittävän ja syventävän harjoittelujaksoni keväällä 2016 Kohtaus ry:ssä. Harjoitteluni aikana tein ohjaustyötä ensimmäistä kertaa nuorten aikuisten kanssa, mikä oli minulle uutta, sillä en ole ennen ohjannut nuoria aikuisia. Kaupunkiolohuone oli ollut harjoitteluni alussa auki vasta noin vuoden. Kehittämistehtävä tuli Kohtaus ry:n työntekijöiltä. Kiinnostuin myös itse aiheesta harjoittelujaksoni aikana ja päätin tehdä opinnäytetyöni tämän aiheen parissa.

Keräsin aineiston opinnäytetyötä varten syksyllä 2016 havainnoimalla eri tapahtumissa sekä haastatteleamalla Kohtaus ry:n työntekijöitä. Tämän opinnäytetyön

tarkoituksena on tarkastella Kaupunkiolohuone Kohtauksessa toteutettavaa sosiaalisesti vahvistavaa hienovaraista ohjaamista, jota toteutetaan syrjäytymisvaarassa olevien nuorten aikuisten parissa. Opinnäytetyö toimii siis tietynlaisena johdatuksena nuorten aikuisten sosiaalisesti vahvistavaan hienovaraiseen ohjaamisen malliin, jota tulevaisuudessa edelleen kehitetään.

2 HIENOVARAISEN OHJAAMISEN TEOREETTINEN TAUSTA

Hienovaraisella ohjauksella tarkoitetaan yksilöllisesti tuettua, osallistavaa yhteisöllistä toimintaa. Sen pohja on pitkälti sosiodynaamisessa ohjauksessa, mutta siihen liittyy myös muita keskeisiä käsitteitä. Nämä käsitteet ovat sosiaalinen vahvistaminen, syrjäytyminen, osallisuus, yhteisöllisyys ja emotionaalinen ammattitaito. Kaikki nämä käsitteet ovat osa hienovaraista ohjaamista.

2.1 Sosiaalinen vahvistaminen

Sosiaalisesta vahvistamisesta on määrätty oma kohtansa vuoden 2006 nuorisolakiin. Lain näkökulmasta sosiaalinen vahvistaminen ymmärretään melko laajaksi toiminnaksi, jo pelkästään mainitsemalla sen yhteydessä toimet syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Nuorisolaki määrittelee sosiaalisen vahvistamisen seuraavasti:

”3) Sosiaalisella vahvistamisella tarkoitetaan nuorille suunnattuja toimenpiteitä elämäntaitojen parantamiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi.”

(Finlex 2006.)

Mutta mitä sosiaalinen vahvistaminen on sitten käytännössä? Erja Anttonen määrittelee sosiaalisen vahvistamisen yksilön ja yhteisön kasvun tukemiseksi. Hänen mukaansa se voidaan myös nähdä ennaltaehkäisevänä työnä, jonka pyrkimyksenä on tukea yksilön elämänhallinnan osa-alueita (Anttonen 2007, 4).

Sosiaalisesta vahvistamisesta puhuttaessa se voidaan nähdä moninaisina ehkäisevän työn osa-alueina kuten eri toimialojen moniammatillisena työnä yksilön ja yhteisön hyvinvoinnin tukemiseksi, väliintulona ongelmatilanteissa ja varhain reagoimista elämänhallinnan ongelmassa. Se on myös tavoitteellista työtä, jossa pyritään tuottamaan henkilökohtainen kokemus voimaantumisesta. (Mehtonen 2011, 13.)

Mehtosen mukaan sosiaalinen vahvistaminen voidaan nähdä myös syrjäytymisen ehkäisyn käsitteenä, mutta se ei ole terminä niin negatiivissävytteinen kuin syrjäytymisen ehkäisy. Sosiaalinen vahvistaminen on kehityskulkua nuoren elämänhallintataitojen parantamiseksi ja se tähtää siihen, että vahvistettavan henkilön aktiivista kansalaisuutta tuetaan ja hän pääsee mukaan yhteisölliseen toimintaan. (Mehtonen 2011, 18.)

Omat kokemukseni yhteiskunnan mittareilla syrjäytymisvaarassa oleviksi määriteltyjen nuorten kanssa kertoo todeksi sen, että kaikesta huolimatta ihminen elää omaa arkeaan (Mehtonen 2011, 18).

Riitta Granfeltin (1998) mukaan syrjäytymisestä puhutaan kun yksilö jää yhteisöllisen toiminnan, vaikuttamisen ja vuorovaikutussuhteiden ulkopuolelle (Laine, Hyväri & Vuokila-Oikonen 2010, 11). Tuija Mehtonen lisää, että syrjäytymisellä tarkoitetaan myös yksilön tai yhteiskuntaluokan sen kaltaista vähäosaisuutta, jossa hyvinvoinnin ongelmat kasautuvat samoille yksilöille (Mehtonen 2011, 18).

Syrjäytymiselle voi olla monia tekijöitä, niin yhteiskunnan tasosta perhetekijöihin ja yksilötasolle. Koulupudokkuus ja kouluttamattomuus on yksi syrjäytymisen suuri vaaratekijä, sillä työmarkkinat ovat muutostilassa ja siellä pärjäävät paremmin hyvinkoulutetut kuin vähänkoulutetut ja vähänkoulutetuilla sekä työmarkkinoiden ulkopuolella olevilla onkin useammin talousongelmia ja mielenterveyden ongelmia. (THL 2016a; THL 2016b.)

Perhetasolla puhuttaessa esimerkiksi vanhempien työllistymisvaikeudet, talousongelmat, psyykkiset ongelmat ja asumisolot vaikuttavat usein nuoren kasvamiin ja elämään myöhemmässä vaiheessa. Tästä syrjäytymisen ilmiöstä käytetäänkin nimitystä huono-osaisuuden ylisukupolvisuus. Kun ammattilainen kohtaa syrjäytymisvaarassa olevan nuoren, onkin muistettava ottaa nykytilanteen ja

sen hetkisten riskitekijöiden lisäksi huomioon myös lapsuuden ja varhaisemman nuoruuden aikana olleet hyvinvoinnin ongelmat sekä elämässä pärjäämistä tukevat tekijät. Huono-osaisuuden ylisukupolvisuudesta puhuttaessa täytyy kuitenkin muistaa, että se ei tarkoita pelkästään perheen sisäisiä ongelmia, vaan se tarkoittaa myös ongelmia yhteiskunnan tasolla. Esimerkiksi yksilön mahdollisuudet kouluttautua eivät aina ole kaikille samat. (THL 2016a; THL 2016b.)

2.2. Yhteisöllisyys ja osallisuus

Petri Salo tarkastelee yhteisön käsitettä empiirisen yhteisötutkimuksen kautta. Siitä näkökulmasta tarkastellessa nousevat sosiaalinen vuorovaikutus, toiminnallisuus, yhteiset kiinnostuksenkohteet ja paikallisuus määrittelemään yhteisön käsitettä. (Salo 2002, 12.)

Yhteisö koostuu ihmisistä, jotka asuvat samalla, jotenkin rajattavissa olevalla alueella ja ovat sen seurauksena säännöllisesti kanssakäymisissä toistensa kanssa. Kanssakäymisen myötä nousee esiin yhteisiä intressejä ja syntyy jonkinasteinen yhteenkuuluvuuden tunne. (Salo 2002, 12.)

Liisa Raina taasen toteaa, että yhteisön yhteinen tavoite, jaettu arvomaailma ja sosiaalisen kanssakäymisen sopimuksellisuus erottaa sen hajanaisesta ryhmästä. Yhteistoiminnassa jokaisen yksilön itsenäisyys vähenee ja ryhmän muista jäsenistä ollaan tavalla tai toisella riippuvaisia. Ilmiötä ei kuitenkaan tarvitse nähdä negatiivisena, sillä näin yksilö voi saada kokemuksen siitä, että on tärkeä muille mutta tiedostaa myös tarvitsevansa muita yhteisön jäseniä. (Raina 2012, 12-13.)

Yhteisöllisyys muodostuu useasta eri tekijästä. Anne-Maria Saaristo luettelee yhteisöllisyyden muodostaviksi tekijöiksi tasa-arvon, rehellisyyden, yhteiset tavoitteet, osallisuuden, yhteiset arvot, vastuun ja luottamuksen. Hän nimittää näitä tekijöitä yhteisöllisyyden peruspilareiksi (Saaristo 2011, 81). Sirkka Hynninen-Otva ja Jaana Laitinen taas toteavat, että vastuullisuus, avoimuus, oikeudenmukaisuus, rehellisyys ja oma-aloitteisuus lisääntyvät nuorissa yhteisöllisyyden vaikutuksesta. (Hynninen-Otva & Laitinen 2008.)

Hyvän yhteisöllisyyden rakentumiseen on monta eri tekijää. Yhtenä olennaisena on se, että kaikilla yhteisön jäsenillä on yhtäläiset mahdollisuudet osallistua yhteisön toimintaan. Yhteisön hallinnoimiseen ja johtamiseen täytyy olla yhteisesti sovitut säännöt ja niitä tulee noudattaa, sillä niin yhteisössä vallitsee puolueeton toimintakulttuuri. Erilaisuus on hyvän yhteisöllisyyden voimavara ja se nähdään mahdollisuutena joka monipuolistaa yhteisöä. Yhteisöön kuuluvat auttavat toisiaan ja pitävät toisistaan huolta automaattisesti. Hyvän yhteisöllisyyden rakentaminen vaatii silti työtä ja tavoitteita, sillä se ei synny itsestään. (Raina 2012, 27-28.)

Mona Särkelä-Kukko (2014) toteaa, että osallisuus on tunnetta kuulumisesta johonkin ja siitä, että kokee olevansa osa jotain. Hänen mukaansa osallisuus on myös menetelmä, jonka avulla yksilöä voidaan kannustaa ja vahvistaa yksilön tunnetta siitä, että kokee olevansa mukana ja osa jotain. Osallistettavan näkökulmasta, hänen mielikuvansa maailmasta, ympäristöstä ja kanssaihmisistä, vaikuttaa osallisuuden kokemukseen (Särkelä-Kukko 2014, 35).

Osallisuudella on myös eri tasoja. Laajempi taso on yhteiskunnallinen taso, johon kuuluu esimerkiksi vaikuttamismahdollisuudet kuten äänestäminen. Vaikutusmahdollisuudet ovatkin tärkeä avaintekijä yksilön tuntemukseen osallisuudesta. Pienempänä tasona on yksittäiset kokemukset arjessa kuten kyky itsemääräämiseen ja kontaktit muiden ihmisten kanssa. (Särkelä-Kukko 2014, 36-44.)

Särkelä-Kukko pitää osallisuutta lääkkeenä syrjäytymiseen. Syrjäytymiseen vaikuttaa kokemus ulkopuolisuudesta ja hänen mukaansa osallisuutta pitää tarkastella aina myös laajemmalla eli yhteiskunnan tasolta kuin myös yksilön näkökulmasta. Yhteiskunnan tasolla osallisuuteen vaikuttavat esimerkiksi yleiset asenteet ja rakenteet, joita yhteiskunnassa on. Molemmat voivat vaikuttaa osallisuuteen ja sen kokemiseen niin positiivisesti kuin negatiivisestikin. Hienovaraisessa ohjaamisessa pyritään juuri vaikuttamaan osallisuuteen ja sen kokemiseen positiivisesti. (Särkelä-Kukko 2014, 36.)

Yksilön näkökulmasta osallisuuteen vaikuttaa merkittävästi hänen resurssinsa, joihin taas vaikuttaa kulloinenkin elämäntilanne. Negatiiviset kokemukset ja

rankka elämänvaihe syövät yksilön resursseja. Osallisuuden sijaan yksilö joutuu sinnittelemään ja pärjäämään elämäntilanteensa kanssa. Osallisuuden kokemukseen on lisäksi vahvasti kytköksissä yksilön mahdollisuudet ilmaista tunteitaan yhteisössä sekä yhteisön suhtautuminen yksilön tunneilmaisuun. (Särkelä-Kukko 2014, 39-41.)

2.3 Emotionaalinen ammattitaito ja sosiodynaaminen ohjaaminen

Britt-Marie Perheentuvan (1995) mukaan emotionaalinen ammattitaito koostuu emotionaalisesta osaamisesta, vuorovaikutuksellisesta tietoisuudesta ja kokemuksellisesta oppimisesta (Saaristo 2011, 73). Anne-Maria Saaristo puolestaan jakaa emotionaalisen ammattitaidon viiteen osa-alueeseen, jotka ovat emotionaalinen tietoisuus, emotionaalinen osaaminen, vuorovaikutustietoisuus, vuorovaikutustaitoisuus sekä kokemuksellinen oppiminen. Hän jakaa nämä osa-alueet neljälle eri tasolle, jolloin emotionaalisesta tietoisuus ja emotionaalinen osaaminen voidaan nähdä samalla tasolla. Tätä tasoa Saaristo nimittää tunnetaidoiksi. Muita tasoja ovat empatiataito, vuorovaikutustaidot sekä yhteistyö ja yhteisöllisyys. (Saaristo 2011, 73-81.)

Tasoista perustan näille osa-alueille luo Saariston mukaan tunnetaidot. Ohjaajan täytyy siis hallita tunnetaidot, jotta hän voi luoda sosiaalista kanssakäymistä ja vuorovaikutusta. Hän lisää, että yksilön tunnetaitoja voi harjoitella ja niissä voi kehittyä. Seuraava tasoista on empatiataidot. Saariston mukaan empatian kokeminen on mahdollista vasta sen jälkeen, kun ohjaaja hallitsee tunnetaidot ja osaa käsitellä niitä. Empatiataidot hallitakseen, ohjaajan täytyy osata asettua toisen ihmisen asemaan. (Saaristo 2011, 74-77.)

Kolmantena emotionaalisen ammattitaidon tasona Saaristo näkee vuorovaikutustaidot. Tällä tasolla tunnetaidot ja niiden hallinta liitetään vuorovaikutukseen ja sosiaaliseen kanssakäymiseen. Hyvän vuorovaikutuksen saavuttamisessa tarvitaan kykyä tarkkaan havainnointiin tunteiden näkökulmasta. Neljäs taso on Saariston mukaan yhteistyö ja yhteisöllisyys. Tälle tasolle päästäkseen yksilön on hallittava ensin kolme edellistä tasoa. Yhteistyön ja yhteisöllisyyden taso on tärkeä ihmisen kehityksessä, sillä ilman minkäänlaista kiinnittymistä johonkin yhteisöön yksilön tunnetaidot eivät kehity, sillä tunteiden kehittyminen vaatii

kontaktia muihin ihmisiin. Ulkopuolisuuden tunne yhteisöstä aiheuttaa samankaltaisen hermoreaktion kuin fyysinen kipu. Yhteisöllisyyttä ja sen tukemista on pidetty lääkkeenä nuorten ongelmiin sosiaalisissa taidoissa ja emotionaalinen ammattitaitoisuus tukee yhteisöllisyyden osa-alueita. (Saaristo 2011, 78-81.)

Hienovaraisessa ohjaamisessa emotionaalisen ammattitaidon merkitys on merkittävä. Yksilöä tuetaan ryhmään kiinnittymisessä, vuorovaikutuksessa, sosiaalisissa taidoissa sekä omatoimijuudessa kaikessa Kohtauksen toiminnassa. Ne ovat yksilön hyvinvoinnin ja tuen kannalta olennaisia asioita. Yksilöllisten tarpeiden, toiveiden ja mielenkiinnon kohteiden huomioiminen edistää kiinnittymistä yhteisöön sekä vahvistaa luottamuksellisen vuorovaikutussuhteen syntymistä.

R. Vance Peavyä voidaan pitää sosiodynaamisen ohjauksen kehittelijänä (Peavy 2006, 6). Sosiodynaamista ohjausta voi määritellä monin eri termein. Siihen kuuluu esimerkiksi voimavarojen vahvistaminen, elämänkatsomuksen laajentaminen ja yksilön valintojen tukeminen, joista voidaan käyttää yhteisnimitystä elämänsuunnittelun prosessi. Sosiodynaaminen ohjaus on myös eräänlainen oppimisprosessi ja se pyrkii myös jatkuvasti uudistumaan. Sen yhtenä kantavana ajatuksena on siirtyä vanhoista toimintamuodoista uusiin, sillä myös ympäröivä yhteiskunta on jatkuvassa muutoksessa. (Peavy 2006, 19-23.)

Peavyn mukaan sosiodynaamisen ohjauksen tavoitteena on yksilön omien vahvuuksien ja mahdollisuuksien tunnistaminen, yksilön resurssien kehittäminen sekä sosiaalisuuden ja yksilön oman todellisuuden rakentuminen. Sosiodynaamisessa ohjauksessa olennaista on ihmillinen ja aito kohtaaminen. Olennaista on siis se, että ohjaaja ei aseta itseään ohjattavan yläpuolelle eikä pyri toimimaan auktoriteettinä, vaan kohtaa ihmisen ihmisenä vailla virallisia titteleitä. Tämä on olennaista siksi, että ohjaaja ei etäänny ohjattavasta nostamalla itsensä korkeammalle tasolle. (Peavy 2006, 25-35.)

Peavy antaa myös erilaisia työvälineitä, joilla ohjaaja voi edistää vuorovaikutusta ja sosiaalisuutta. Esimerkiksi kuullun kertaaminen ja tarkentavat kysymykset ovat työvälineitä, jonka avulla ohjaaja voi varmistaa ymmärtäneensä oikein ja osoittaa kiinnostusta ohjattavaa kohtaan. Peavy mainitsee myös puheenaiheen vaihtamisen ohjaamisen. Sosiaalisissa tilanteissa voi syntyä konflikteja tai kes-

kustelun osapuolet pyrkivät dominoimaan keskustelua. Osapuolet saattavat myös pyrkiä rajaamaan keskustelun aiheen haluamiinsa teemoihin esimerkiksi pitkien monologioiden tai suuntaavien kysymysten kautta. Tällöin sosiaalinen kanssakäyminen voi kärsiä, sillä tällä tavoin keskusteluun on vaikeaa päästä mukaan. Ohjaajan tehtävänä on pyrkiä kehittämään sosiaalisia taitoja ja tavoitteellista dialogia. Silloin tämän tyyppisessä tilanteessa on pyrittävä joko johdella siirtymään toiseen aiheeseen tai pyrittävä pysyttelemään keskustelun aiheessa ja pohdittava antaako seuraavaan aiheeseen siirtyminen mitään hyötyä ja kehitystä sosiaalisille taidoille. (Peavy 2006, 69-73.)

Emotionaalinen ammattitaito on myös tärkeää sosiodynaamisen ohjaamisen kannalta, sillä ohjaajalle viestitään myös vahvoja sisäisiä tunteita. Varsinkin voimakkaiden negatiivisten tunteiden kuuleminen ohjaustilanteissa voi johtaa siihen, että ohjaaja kokee sympatiaa tai pelkoa. Tällöin tilanteen lukeminen, havainnointi ja ohjaamistyö saattaa heikentyä. Tämän vuoksi onkin tärkeää, että ohjaaja hallitsee emotionaalisen ammattitaidon ja varsinkin sen ensimmäisen tason eli tunnetaidot, sillä ohjaajan on tunnistettava omat sisäiset tunnereaktionsa, jotta hän ei uppoa toisen kokemaan pahaan oloon. Tärkeää on viestiä empatiaa mutta myös pyrkiä rationaalisuuteen, jotta pystyy ohjaamaan ja autamaan. (Peavy 2006, 71-72.)

3 AINEISTO JA MENETELMÄT

Aineistonkeruumenetelmänä käytin osallistuvaa havainnointia sekä puolistrukturoitua teemahaastattelua. Kehittämistyö tehtiin niin, että osallistuin eri tapahtumiin ohjaajana. Tein aktiivisesti osallistuvaa havainnointia kohderyhmän kanssa toteutuvassa toiminnassa. Osallistuvaa havainnointia tein erillisen havainnointi- ja reflektointilomakkeen avulla. Lomakkeen täyttämiseen osallistuivat myös Kohtaus ry:n työntekijät.

Jaoin lomakkeen kahteen osioon, jossa ensimmäisessä osassa tarkkaillaan kohderyhmää yhteisöllisen toiminnan alussa ja aikana. Havainnointikohteita ovat esimerkiksi kohderyhmän osallistujien sosiaalinen vuorovaikutus, itseilmai-

su, yhteistyö, katsekontakti ja kontaktin ottaminen. Toisessa osiossa työparina toimivat ohjaajat tarkkailivat omaa toimintaansa sekä toisen työparin toimintaa. Havainnoinnin kohteena oli ohjaajien reagointi eri ongelmatilanteissa, eri keinot millä tavoin kaikki osallistujat saatiin huomioitua mahdollisimman hyvin, miten kontaktia otettiin ja esimerkiksi miten ohjaaja asemoi itsensä tilassa. Havainnoin myös omaa ohjaamista sekä toisen ohjaajan käyttämiä ohjausmenetelmiä. Eli esimerkiksi sitä, miten osallistuja otettiin vastaan tilaan ja miten kohderyhmän osallisuutta vahvistettiin. Lisäksi selvitin työntekijöitä haastatteleamalla hienovärisen ohjaamisen taustaa, menetelmiä, kohderyhmän integraatiota, yksilöllistä huomioimista ja Kaupunkiolohuoneen historiaa ja perustamista.

3.1 Osallistuva havainnointi

Laadullista tutkimusta tehtäessä, yleisenä tiedonhankintamenetelmänä on usein havainnointi. Havainnoinnilla on erilaisia muotoja, joista itse käytin osallistuvaa havainnointia. Muita havainnoinnin muotoja ovat esimerkiksi osallistava havainnointi ja havainnointi ilman osallistumista. Ohjaaminen on toiminnallista, joten tämän vuoksi osallistuva havainnointi oli hyvä keino tiedonhankintaan. Sosiaalinen kanssakäyminen ja erilaiset vuorovaikutustilanteet ovat tärkeä osa osallistuvaa havainnointia. Myös tämä tukee osallistuvaa havainnointia perustelluksi valinnaksi. Osallistuvassa havainnoinnissa havainnoija voi myös osallistua eri asteittain, jolloin toisessa päässä on täydellinen osallistuminen ja toisessa osallistumattomuus. (Tuomi, Sarajärvi 2009, 81-82.)

Testasin havainnointilomaketta (Liite 1.) kahdessa tapahtumassa ja muokkasin sitä niin, että olennaisimmat kysymykset ja havainnot nousisivat esille. Lisäksi muotoilin lomaketta niin, että se olisi mahdollisimman selkeä ja siihen olisi helppompaa tehdä olennaisimpia merkintöjä.

Käytin opinnäytetyötä tehdessäni aineistonkeruumenetelmänä osallistuvaa havainnointia. Osallistuin siis tapahtumiin ohjaajana ja tein samalla havaintoja kohderyhmästä, sen käyttäytymisestä ja reaktioista. Ohjaajien osalta tein havaintoja ohjaamisen menetelmistä ja ohjaamisen haasteista ja ongelmatilanteiden ratkaisusta. Tuomi ja Sarajärvi mainitsevat tekstissään, että osallistuvassa havainnoinnissa sosiaaliset vuorovaikutustilanteet muodostuvat tärkeäksi osaksi tiedonhankintaa (Tuomi, Sarajärvi 2009, 81-82). Osallistuin aktiivisesti toimin-

taan ja sosiaaliseen kanssakäymiseen havainnoidessani, jotta tilanne olisi mahdollisimman luonnollinen ja pystyisin tekemään havaintoja syvemmin.

Sirkka Hirsjärvi (1983, 137) mainitsee osallistuvan havainnoinnin rajoituksista ja siitä, että ryhmään pääseminen ei ole aina mahdollista. Tunsin kohderyhmän hyvin ja he tunsivat minut ennen kuin tein osallistuvaa havainnointia. Tämä johdettiin työharjoittelujaksosta ja vapaaehtoistöistä Kohtaus ry:llä ennen opinnäyte-työaineiston keräämistä. Havainnointitilanteet olivat siis hyvin autenttisia ja ryhmän toimintaan oli helppo päästä sisälle. Ohjaamisen havainnointi havainnoimalla niin omaa kuin ohjaajaparin toimintaa ja ohjaajapari teki myös havaintoja saman lomakkeen avulla.

Koin aktiivisen osallistuvan havainnoinnin luontevimpana tapana kerätä aineistoa. Sen avulla sain hyvin kontaktia kohderyhmään, pystyin kokeilemaan eri ohjausmenetelmiä sekä havainnoimaan työntekijän työskentelyä toiminnan aikana. Havainnointiin valikoitui viikoittain toistuva tapahtuma eli iltapala, joka järjestettiin aina keskiviikkoiltaisin. Iltapala sopi hyvin havainnointiin, koska sen ideana on valmistaa ruokaa yhteisöllisesti ja kokoontua yhden pöydän ääreen syömään. Tämän vuoksi esimerkiksi kohderyhmän yhteistyön havainnointiin oli hyvät mahdollisuudet.

Havainnointilomakkeen tekeminen alkoi pohdinnalla siitä, mitä haluan saada selville sen avulla. Tutustuin Kohtaus ry:n työntekijän kanssa Artsi -projektin oppaaseen itsearvioinnista ja arvioinnin työkaluista (Henriksson, Linnolahti, Harju, 2015). Oppaan avulla koostimme havainnointilomakkeen, johon mietimme tarkkaan mitä haluamme selvittää kohderyhmästä ja ohjaamisesta havainnoimalla. Päätimme tehdä jaottelut kohderyhmän havainnoimiseen ja ohjaamisen havainnoimiseen.

Testasimme havainnointilomakkeita kahdessa tapahtumassa, jotta se saatiin muokattua mahdollisimman selkeäksi ja toimivaksi. Aluksi huomasin lomakkeen olevan liian epäselkeä, koska kohderyhmän osiossa ei ollut esimerkiksi yksilö/ryhmätason jakoa kahteen osioon vaan ne olivat samassa kysymyksessä. Tällöin havaintoja ei saanut kirjattua tarpeeksi laajasti, koska tilaa oli liian vähän. Lisäksi kysymykset vastavuoroisuudesta ja vuorovaikutuksesta menivät

päällekkäin kohderyhmän ja ohjaamisen kanssa. Ohjaamisen tarkkailussa oli myös liian monta kohtaa, jolloin kaikkiin ei tullut paljon tekstiä. Päätin siis tiivistää myös sitä, jotta se olisi selkeämpi. Kohderyhmän havainnointi jaoteltiin kahden osioon: yksilö- ja ryhmätasoon. Yksilötasolla havainnoitiin yksittäisten kävijöiden toimintaa ja reaktioita. Ryhmätasolla havainnoitiin kohderyhmän yhteistyötaitoja ja oma-aloitteisuutta kontaktin luomisessa muihin kävijöihin. Ohjaamisen tasolla havainnoin ohjaajan toimintaa haastavissa tilanteissa, tapaa kohdata kävijä ja osallistamisen keinoja.

Pohdin testausvaiheessa tulevaa havainnointia myös tutkimuseettisestä näkökulmasta, kuten esimerkiksi millä tavoin havainnointi voi vaikuttaa kohderyhmän toimintaan ja aineiston luotettavuuteen. Päädyin kuitenkin siihen ratkaisuun, että kirjoitin tiedotteen havainnoinnista ja anonymiteetin säilymisestä ja laitoin sen oven viereen, jotta osallistujat pystyivät sen lukemaan ja halutessaan olemaan tulematta tapahtumaan. Tutkimuksessa tulisi aina olla tietoinen, että sitä voidaan tarkastella monesta näkökulmasta ja tulkinnat voivat olla eriäviä ja moninaisia. Tällöin voidaan puhua eettisesti kestävästä tutkimuksesta. (Vehkalahti 2010, 156.)

Olin osallistunut aikaisemmin harjoittelujaksollani ja myös sen jälkeen ohjaamiseen iltapaloilla, joten useat kävijät tunsivat minut. Tämän johdosta havainnoinnista huolimatta osallistujat toimivat samalla tavoin kuin ennen havainnointia, joten se ei vaikuttanut aineiston keräämiseen. Havainnoin kohderyhmän toimintaa yksilö- ja ryhmätasolta sekä omaa ja toisen ohjaajan ohjaamista. Kohderyhmän osalta tukikysymyksiä oli esimerkiksi seuraavia kysymyksiä: esittelivätkö kävijät itsensä? Miten kävijät asettuivat tilaan? Miten osallistujat osallistuivat toimintaan? Toiminta on vapaaehtoista, joten oli syytä selvittää osallistuivatko kävijät toimintaan vai halusiko joku esimerkiksi ottaa etäisyyttä ja vain tarkkailla miten muut toimivat. Ryhmätasolla taas havainnoimme ryhmän keskinäistä toimintaa. Miten yhteistyö sujui? Minkälainen ilmapiiri tilassa vallitsee? Onko ryhmästä jotain erityishuomioita?

Jaoin myös ohjaamisen havainnointiosuuden eri teemoihin. Tukikysymyksiä olivat esimerkiksi miten ohjaaja otti osallistujat vastaan? Miten ohjaaja toimi eri

tilanteissa/ongelmatilanteissa? Miten osallistujien osallisuutta vahvistettiin? Mitä haasteita ohjaamisessa oli? Varsinkin tässä osiossa oli tärkeää, että molemmat ohjaajat tekivät havaintoja, sillä toinen ohjaaja saattoi esimerkiksi olla tekemässä yksilöohjausta esimerkiksi keittiössä ja toinen pienryhmän kanssa olohuoneen puolella.

3.2 Työntekijöiden haastattelu

Aktiivisen osallistumisen, ohjaamisen, havainnoinnin ja tietopohjan lisäksi keräsin kehittämisaineistoa myös Kohtaus ry:n työntekijöiden Satu Lekolan ja Liina Kahelinin haastatteluista. Tutkimusmenetelmänä haastattelua voidaan käyttää eri tarkoituksissa, sillä se on hyvin mukautuva menetelmä. Sen avulla voidaan selvittää haastateltavien vastausten tarkoituksiperiä, koska haastattelussa ollaan suorassa vuorovaikutuksessa (Hirsjärvi, Hurme 2001, 34). Kohtaus ry:n työntekijät ovat ohjaamistyön ammattilaisia ja ovat kehittäneet Kaupunkiolohuone -konseptia ja siellä tapahtuvaa ohjausta sen perustamisesta asti. Pohdin millä tavoin voisin syventää tietopohjaa teemaan ja kyselylomakkeen ja teoriapohjan lisäksi Kohtaus ry:n työntekijöiden haastattelu vaikutti hyvältä keinolta tiedon syventämiseen hienovaraisen ohjaamisen käsitteen sekä Kaupunkiolohuone Kohtauksen muotoutumisessa.

Päätin käyttää aineistonkeruumenetelmänä puolistrukturoitua teemahaastattelua (Liite 2). Puolistrukturoitu haastattelu on yleinen teemahaastattelun muoto. Haastattelurunko on hahmotelma mitä asioita haastattelijä haluaa kysyä, mutta siihen ei tarkkaan määritellä sitä, millä tavoin kysymykset pitää esittää. Yleensä haastattelu on enemmän keskustelua kuin tarkasti rajattua kyselyä. On olennaista myös kuunnella haastateltavia aktiivisesti, sillä se voi tarvittaessa toimia paremmin suuntaa-antavana kuin itse haastattelurunko. Suunnittelin teemahaastattelurungon teemoja havainnointilomakkeen taustalta ja itse haastattelu toteutettiin niin, että esitin kysymyksiä teemoittain ja molemmat työntekijät saivat vapaasti kertoa vastauksia kysymyksiin. (Hirsjärvi, Hurme 2001, 102-103.)

Haastattelu toteutettiin 16.12.2016 Kohtaus ry:n Kaupunkiolohuoneessa. Tallensin haastattelun matkapuhelimen äänitysohjelmalla ja litteroin haastattelun äänityksen pohjalta. Haastattelu kesti noin 40 minuuttia ja litteroitua tekstiä tuli

noin 15 sivua. Käyttämistäni sitaateista olen kuitenkin jättänyt pois ylimääräisiä ääniteitä ja välisanoja. Koin, että tämä oli erittäin hyvä keino syventää tietoa myös esimerkiksi Kaupunkiolohuoneen syntyhistoriasta ja koko toimintaan vaikuttavista tekijöistä. Haastattelussa olikin kaksi pääteemaa eli toimintaympäristö eli Kaupunkiolohuone, sen vaikutteet ja merkitys, sekä ohjaaminen ja sen menetelmiä kyseisessä toimintaympäristössä.

Havainnointilomakkeen aineiston analysoimisessa käytin menetelmänä teemoittelua. Teemoittelu tarkoittaa sitä, että tutkittavasta aineistosta nostetaan esiin erityyppisiä teemoja, jotka voivat olla esimerkiksi tutkimuskysymykseen tai -ongelmaan liittyviä. Teemoittelun avulla voidaan tutkia nouseeko aineistosta esille toistuvia teemoja ja niiden ilmenemistapoja. Tärkeää on kuitenkin pyrkiä löytämään ne teemat, jotka ovat olennaisia tutkimusongelman näkökulmasta. (Eskola & Suoranta 2014, 175-176.)

Teemoittelin havainnointilomakkeen aineiston kahteen tutkimustehtävää kuvaavaan pääteemaan, jotka ovat kohderyhmän toiminta ja vastavuoroisesti ohjaajan toiminta suhteessa kohderyhmän toimintaan. Aineiston analyysissä yhdistän aiemmin kuvattua teoriapohjaa sekä aineistosta esiin nousevia teemoja.

4 TULOKSET

Osallistuva havainnointi ja haastattelu antoivat suunnan lähdekirjallisuuteen tutustumiseen ja oikeiden asioiden poimimiseen. Kohtaus ry:n työntekijöiden haastattelusta kävi ilmi, että Kohtauksen toiminnassa hienovarainen ohjaaminen pohjautuu sosiodynaamiseen ohjaamiseen. Kuten sosiodynaamisen ohjaamisen kehittäjä Peavy kuvaa, myös Kohtauksen yhteisötoiminnan tavoitteena on sosiodynaamisen ohjaamisen tapaan kävijöiden omien vahvuuksien ja mahdollisuuksien tunnistaminen sekä resurssien kehittäminen (Peavy 2006, 25-35). Hienovaraiseen ohjaamiseen liittyy vahvasti myös kävijöiden osallisuuden ja sosiaalisen kanssakäymisen vahvistaminen.

Kaikki alla kuvatut sitaatit ovat Kohtaus ry:n työntekijöiden, Liina Kahelinin ja Satu Lekolan kanssa opinnäytetyötä varten tehdystä haastattelusta 16.12.2016. Litteroinnista on jätetty väliänteitä ja toistuvia sanoja pois, kuten öö, niinkun ja saman sanan toistoa.

4.1 Hienovarainen ohjaaminen työntekijöiden näkökulmasta

Kohtaus ry:n työntekijät kertoivat haastattelussa, että hienovarainen ohjaaminen on muotoutunut Kohtauksen yhteisötoiminnassa. Sen taustalla vaikuttavat työntekijöiden työkokemus- ja koulutustausta nuorten aikuisten kanssa tehtävästä yksilö- ja ryhmätyöstä. Lisäksi käytännön kokemukset ovat luoneet pohjaa hienovaraisen ohjaamisen mallille. Työntekijät korostavat, että nuorten aikuisten kanssa toimiessa on tärkeää löytää erilaisia keinoja, joiden avulla kohderyhmä uskaltaa avautua ja alkaa luottamaan ohjaajaan. Sitä kautta he pystyvät vahvistamaan sekä sosiaalisesti että minätuntemuksen saralla. Kaupunkiolohuone on matalakynnyksinen avoin tila, jossa ihmiset eivät välttämättä tunne toisiaan. Tämä on lisännyt hienovaraisuuden tarvetta ja merkitystä ohjaamistyössä. Kokemus huonosti kohdatuksi tulemisesta ja yksin jäämisestä on tullut tutuksi myös monen nuoren aikuisen kanssa keskustellessa.

”Vois sanoa että kyllä ne meiän aiemmat duunikokemukset ja varmasti myös koulutustaustat vaikuttaa siihen että me ollaan tehty toiminnallisia harjoituksia ja menetelmiä sekä ryhmämuotoisesti, että yksilötasolla niitten tapaamisten yhteydessä. Sit avoimessa tilassa missä ei oookkaan kyseessä suljettu ryhmä tai toisensa tunteva porukka niin se ohjaaminen on edellyttänyt uudenlaista nimenomaan hienovarasta otetta. Siinä siihen vaikuttaa myös semmonen meiän työkuulttuurivisio, et me halutaan olla ikään kuin tai luoda sellanen tasa-arvonen ilmapiiri että kävijät on yhtä tärkeitä kun me ikäänkun työntekijät täällä että me yhdessä saadaan ideoida ja toteuttaa ja me kannustetaan siihen.” (Kahelin, Lekola, Kohtaus ry. Haastattelu 16.12.2016)

Haastattelusta nousi esille erilaisia hienovaraiseen ohjaamiseen keskeisesti liittyviä menetelmiä kuten tapahtumien ajallinen mitta ja kävijöiden kiireetön kohtaaminen. Tapahtumat olivat usein kolmen tunnin mittaisia, mikä mahdollisti keskustelemisen ja yhdessä tekemisen rauhassa eri kävijöiden kanssa. Useampi tunti antaa myös kävijöille aikaa tunnustella ja asettua tilaan rauhassa sekä ohjaajalle aikaa löytää menetelmiä, mitkä toimivat eri kävijöiden kohdalla.

Kiireettömään kohtaamiseen ja kävijöiden vastaanottamiseen kuuluu se, että kaikkia kävijöitä ollaan ovella vastassa ja uusille kävijöille esitellään tila. Olen-naista on ensikohtaaminen eli se, että kävijää ollaan ovella vastassa, hänelle esitellään illan kulku ja tarjotaan erilaisia osallistumismahdollisuuksia, kuten ruoanlaitossa auttaminen. Tämän jälkeen on usein hyvä ottaa hiukan etäisyyttä ja antaa kävijälle aikaa tutustua rauhassa tilaan. Ohjaajan on kuitenkin hyvä olla katse-etäisyydellä ja vähän ajan kuluttua kysyä kävijää mukaan toimintaan.

Myös eri asteiset osallistumismahdollisuudet ovat tärkeässä roolissa. Eri asteisilla osallistumismahdollisuuksilla tarkoitetaan sitä, että kävijä ohjataan toiminnan pariin ja hänelle annetaan eri vaihtoehtoja miten yhteiseen tekemiseen voi osallistua. Tärkeä vaihtoehto on myös sivusta seuraaminen ja hiljaa istuminen. Eräs yksilötuen muoto on auttaa kävijää kiinnittymään ryhmään porrastetusti. Tämä tapahtuu esimerkiksi niin, että ohjaaja pyytää kävijää mukaan johonkin tehtävään ja lähtee yhdessä tekemään sitä kävijän kanssa muiden seuraan. Tavoitteena on lisätä sosiaalisuutta asteittain, jotta ryhmään kiinnittyminen helpottuisi. Tämän lisäksi eri tapahtumissa on myös erilaisia osallisuuden asteita. Tämä tarkoittaa sitä, että toiset kävijät pystyvät ideoimaan, suunnittelemaan ja toteuttamaan tapahtumia lähes itsenäisesti, kun taas jotkut voivat esimerkiksi auttaa valmisteluissa tai pelkästään osallistua eri tapahtumiin.

”Hienovaraiseen ohjaamiseen liittyy vahvasti se toiminnallisuus et me usein tehdään täällä yhdessä, ja annetaan just niitä mahdollisuuksia osallistua tehdä tehdä ja valita ite mihin lähtee tekemään, että tää paikka ei oo semmonen oleskelupaikka mihin ikään kuin tullaan vain ja ainoastaan keskustelemaan. Sitä ei oo kyllä pois suljettu sen tekemisen yhteydessä, ja se on jopa toivottavaa ja siihen kannustetaan. Se avaa sitä väylää ihmiseen, kun tarjotaan vaihtoehtoja. Tuutko pilkkomaan hedelmiä tai sytyttäisitkö kynttilät ja sit pikkuhiljaa myös ikään kuin kartotetaan niitä kiinnostuksen kohteita, että mikä tälle ihmiselle on tärkeätä tai mielekäästä.” (Kahelin, Lekola, Kohtaus ry. Haastattelu 16.12.2016)

Kohtaus ry:n työntekijöiden mukaan myös mielenkiinnon kohteiden kartoittaminen on tärkeä menetelmä hienovaraisessa ohjaamisessa. Kun tiedetään kävijän kiinnostuksen kohteet, niin on mahdollista ohjata samoista asioista kiinnostuneita keskusteluun keskenään. Tärkeä osa hienovaraisuutta on myös se, että työntekijät ovat toiminnassa läsnä omalla persoonallaan ja nimellään, eivätkä pyri toimimaan auktoriteettinä. Peavy mainitsikin, että myös sosiodynaamiseen oh-

jaukseen kuuluu se, että ohjaaja ei nosta itseään ohjattavien yläpuolelle (Peavy 2006, 25-35).

Kohtauksen konseptissa integroidaan eri elämäntilanteissa olevia kävijöitä. Se tarkoittaa sitä, että kaikki ikäkohderyhmään kuuluvat saavat osallistua toimintaan. Toimintaa ei rajata ainoastaan esimerkiksi syrjäytymisvaarassa tai tietyssä elämäntilanteessa oleville kävijöille. Työelämässä olevat, taloudellisesti ja itsenäisesti hyvin toimeentulevat ovat tärkeä voimavara, vaikka eivät olekaan suora kohderyhmä.

”Me toivotetaan kaikki ikäkohderyhmään kuuluvat tervetulleeksi eikä rajata meidän toimintaa vain ja ainoastaan esimerkiksi pitkäaikais-työttömille tai masentuneille tai jostakin sairaudesta kärsiville vaan tänne on tervetulleita myös ikään kuin hyvin omatoimisesti elämäänsä pärjäävät ja työelämässä kiinni olevat jotka kaipaa seuraa, kontakteja, tekemistä ja sitä merkityksellisyyden tunnetta, jossa itellä on väliä et sit me integroidaan tämmöistä erilaisissa elämäntilanteissa olevaa porukkaa” (Kahelin, Lekola, Kohtaus ry. Haastattelu 16.12.2016.)

Yksilöllisen huomioinnin saralla tulee vastaan myös erityistilanteita. Työntekijät kertoivat, että melko säännöllisesti on hetkiä, jolloin kävijä tarvitsee aikaa keskustella ohjaajan kanssa kahden kesken. Tällöin on usein lähdetty esimerkiksi kävelyille tai keittiöön keskustelemaan. Joskus myös kävijän kanssa on sovittu etukäteen, että hän voi tulla tapahtumaan ennen sen alkamista, jotta hän voi keskustella yksilöllisistä asioista.

Työntekijöiden mukaan ohjaamisessa on myös ollut haasteita. Laadukas kohtaaminen on yhtenä haasteena, sillä ihmiset ovat monimuotoisia ja kaikki menetelmät eivät sovi kaikille. Myöskään kaikkea ei pysty havainnoimaan tapahtumissa, jolloin voi olla, että ohjaaminen jää jonkun kohdalla vähemmälle.

”No ehkä siinä on niinku se haaste et ku me ollaan ihmisiä nii me ollaan aika monimuotoisia ja monimutkasia, nii just se et pystyis jotenki ensinnäkin ite olemaan siinä moodissa koko ajan, mikä ei aina onnistu, että pystyy kohtaamaan laadukkaasti ja pystyis huomauttamaan kaiken ja se on se ei aina onnistu ja sit tietenki se että et löytää yksilöidyt menetelmät sit et mikä kenellekin sopii.” (Kahelin, Lekola, Kohtaus ry. Haastattelu 16.12.2016.)

Lisäksi kävijämäärien kasvu ja resurssien puute on vaikuttanut siihen, että aina ei jää kaikkien kävijöiden kanssa tarpeeksi aikaa laadukkaalle kohtaamiselle. Kohtaus ry:n työntekijöiden mukaan myös yhtenä haasteena on huomioida muiden kävijöiden turvallisuuden tunne, jos joku kävijä tarvitsee yksilöllisempää huomiota. Esimerkiksi verbaalinen ja kovaääninen keskustelu, jossa muille ei anneta tilaa voi olla turvallisuutta häiritsevä tekijä. Tällöin työntekijän täytyy katkaista keskustelu tai ratkaista se ohjaamalla sitä uuteen suuntaan.

”Haaste on ollut myös se että meillä on ollut liian vähän resursseja ja kun on käynyt aika paljon porukkaa ja on muitakin työtehtäviä illan aikana ja sitte sit se että ei oo ollut vaan yksinkertaisesti tarpeeksi aikaa niinku istua ihmisten kanssa ja jutella ja tehdä sitä tutustumistyötä. (...) Haaste mikä liittyy tähän yhteisölliseen olemiseen tässä tilassa on se että kun yksi kaipaa sitä yksilöllisempää vahvempaa tukea ja jeesiä tai keskustelua, niin tilassa on myös muita ihmisiä että täytyy huomioida heidän turvallisuuden tunne tai heidän mahdollisuus jatkaa sitä tekeillä olevaa hommaa.” (Kahelin, Lekola, Kohtaus ry. Haastattelu 16.12.2016.)

4.2 Osallistuvan havainnoinnin tulokset

Käsittelen alla havainnointilomakkeen tuloksia sekä kävijöiden, että ohjaajan toiminnan näkökulmasta.

4.2.1 Kävijöiden toiminta

Kehittämistehtävän kannalta koin, että on tärkeää havainnoida kohderyhmää yksilö- ja ryhmätasolla, jotta syntyy käsitys siitä, minkä tyyppiseen lähtötilanteeseen ohjaamisella vastataan. Yksilötasolla kohderyhmän toiminnassa nousi pääteemoina tilaan saapuminen ja asettuminen tilaan.

Tilaan saapuminen nousi teemoitellessa havainnointilomakkeesta esille. Usein uusi kävijä esitteli itsensä ohjaajille ovella, mutta muille tilassa oleville esittely vaati ohjaajan opastusta. Lisäksi jotkin kävijät vaativat selkeästi enemmän yksilöllistä huomiota loppuryhmään verrattuna. Tilaan asettuminen oli yksilöllistä. Osa kävijöistä, jotka olivat käyneet ennenkin, vaihtoivat kuulumisia ohjaajien tai toisten kävijöiden kanssa, joita he tunsivat. Osa taas tuli tilaan ja vetäytyi alkuun vähän syrjempään tarkkailemaan. Tilaan asettumiseen vaikutti myös se, missä

vaiheessa iltaa kävijä saapui. Jos ruoanlaitto oli jo aloitettu, oli luontevaa tulla tekemään sitä ryhmässä, jolloin myös tilaan asettuminen oli helpompaa.

Toinen pääteema kohderyhmän havainnoissa oli ryhmätasolla toimiminen, jonka alateemoina olivat yhteistyö kohderyhmän kesken, pienryhmien muodostuminen ja yleiset havainnot ryhmätasolla. Yhteistyössä ryhmätasolla oli selkeästi eroja. Osalla kävijöistä yhteistyö sujui hyvin ja toiminta, kuten esimerkiksi ruoanlaitto tai lautapeliin pelaaminen onnistuivat hyvin. Osalla taas oli selkeästi haasteita ja eri kävijöiden kesken saattoikin syntyä kitkaa, eikä yhteistyö sujunut itsestään. Myös keskustelun ja yhteistoiminnan aloitus ei usein tapahtunut oma-toimisesti vaan vaati ohjausta. Myös hyvin erilaisia osallistumistapoja ryhmätoimintaan oli havaittavissa. Esimerkiksi pienryhmässä lautapeliin pelaaminen, ruoan valmistus ohjaajan kanssa tai pienryhmässä, ”DJ:nä” toimiminen, eli taustamusiikista huolehtiminen ja sen valitseminen tai vain ohjaajan kanssa keskusteleminen.

4.2.2 Ohjaajan toiminta

Ohjaamisen osiota teemoitellessani käytin yläkäsitteinä aluksi havainnointilomakkeen osioita. Eli ensimmäisenä ohjaajan asettuminen tilaan ja kohderyhmän vastaanotto sekä yksilöllinen huomioiminen, seuraavana teemana eri tilanteissa ja ongelmatilanteissa toimiminen, kolmantena kohderyhmän osallisuuden vahvistaminen ja toimintaympäristön merkitys ja neljäntenä ohjaamisen haasteet. Lisäksi esittelen case -esimerkin havainnollistaakseni ohjaajan toimintaa.

Ensimmäisenä ohjaajan toimintaa teemoitellessani havainnoista nousi esille kävijän kohtaaminen. Kohderyhmän vastaanotosta nousi esille selkeästi esimerkiksi se, että ohjaaja oli aina ovella vastassa varsinkin kun tilaan saapui uusi kävijä. Näin madalletaan kynnystä saapua tilaan ja ovelle vastaan meneminen ehkäisee ulkopuolisuuden tunnetta. Ulkopuolisuuden tunne aiheuttaa jopa fyysiseen kipuun verrattavaa hermoreaktiota, niin kuin emotionaalisen ammattitaidon mainittiin (Saaristo 2011, 78-81). Lisäksi havainnoista nousi esille se, että usein ovella kysyttiin kuulumiset tai jokin henkilökohtainen asia kuten opintoihin tai viikkoon liittyvä asia. Joka kerta myös tervehdittiin kävijää nimellä, ellei hän ollut ensimmäistä kertaa. Tarkentavat kysymykset ovat sosiodynaamisen oh-

jaamisen työvälineitä osoittaa kiinnostusta ja rakentaa vuorovaikutusta ohjaajan ja ohjattavan välillä. Tämän vuoksi on tärkeää kysyä ensikohtaamisella tarkentavia kysymyksiä ja kuulumisia. (Peavy 2006, 69-73.)

Tilaan asettumisen tukemisessa esille nousi esimerkiksi se, että ohjaajat olivat eri puolilla tilaa, kuten esimerkiksi toinen oli keittiössä ja toinen olohuoneen puolella. Tällöin tilaan asettuminen oli kohderyhmän näkökulmasta helpompaa, sillä esimerkiksi keittiössä pystyi helpommin keskustelemaan ensin yksilöllisemmin ja liittymään vasta sitten ryhmätyöskentelyyn. Välillä myös ohjaajista toinen oli käymässä yksilöllistä keskustelua tilan ulkopuolella, jolloin toinen ohjaaja ohjasi loppuryhmää Kaupunkiolohuoneessa.

Hyvän yhteisöllisyyden rakentumisen yhtenä edellytyksenä on se, että kaikilla on yhtäläiset mahdollisuudet osallistua yhteisön toimintaan. Varsinkin sosiaalisesti pelokkaalla kävijällä ei välttämättä ole sosiaalisia taitoja päästä kiinnittymään yhteistoimintaan kuten ruoanlaittoon. Ohjaajan kanssa työskentely esimerkiksi keittiössä ja sen myötä ohjattu liittäminen ryhmätyöskentelyyn lisäävät mahdollisuuksia ja näin ollen yhteisöllisyyden rakentumista sekä sosiaalista vahvistumista. Ohjattu liittäminen ryhmätyöskentelyyn voi olla esimerkiksi sitä, että annetaan pienryhmille ruoanlaittoon liittyviä tehtäviä. Yhteisöllisyys taas edistää esimerkiksi vastuullisuutta ja oma-aloitteisuutta (Hynninen-Otva ym. 2008). Lisäksi erilaisuus on hyvän yhteisöllisyyden voimavara, joka monipuolistaa yhteisöä (Raina 2012, 27-28).

Osallisuuden tukemista tapahtui ohjaamisessa paljon. Osallisuutta tuettiin esimerkiksi antamalla mahdollisuuden vaikuttaa toiminnan sisältöön. Kohderyhmän toiveita toiminnasta kuultiin ja toiveita pyrittiin toteuttamaan toiminnassa mahdollisimman monipuolisesti. Osallistujat saivat myös vaikuttaa sisältöön tapahtumien sisällä. Iltapaloilla oli monesti ruokailun jälkeen vapaata aikaa ja myös tällöin toimintaan sai itse vaikuttaa. Jotkut kävijät ehdottivat yhteisiä lautapelejä, joita pelattiinkin pienryhmissä, jotkut halusivat esimerkiksi värittää aikuisten värityskirjoja ja toiset taas vain jutella tai soittaa musiikkia. Kuten osallisuuden osiossa mainittiin, niin osallisuus on myös menetelmä, jonka avulla yksilöä voidaan kannustaa ja vahvistaa yksilön tunnetta siitä, että kokee olevansa mukana ja osa jotain (Särkelä-Kukko 2014, 35). Siksi osallisuuden tukeminen

rakentaa samalla myös yhteisöllisyyttä. Myös positiivisen palautteen antaminen oli yksi osallisuuden tukemisen muoto, sillä se vahvistaa osallistujan uskoa itseensä ja kykyihinsä.

Yhtenä ohjausmenetelmänä havainnoista nousi esiin kävijän kiinnostuksen kohteiden nostaminen esille, kuten esimerkiksi kävijän t-paidassa olevan bändin tai pelihahmon esille nostaminen ja siitä keskustelu. Sosiodynaamisen ohjauksen tavoitteena on yksilön omien vahvuuksien ja mahdollisuuksien tunnistaminen, yksilön resurssien kehittäminen sekä sosiaalisuuden ja yksilön oman todellisuuden rakentuminen. Olennaista on myös inhimillinen ja aito kohtaaminen. Yhteisten kiinnostuksen kohteiden löytäminen ja kiinnostus kävijän kiinnostuksen kohteista on juuri yksilön vahvuuksien tunnistamista ja sosiaalisuuden kehittymistä. (Peavy 2006, 25-35.)

Yhdeksi teemaksi läpi havainnointilomakkeen nousi toimintaympäristön merkitys ohjaamisen näkökulmasta. Kaupunkiolohuoneen tilat olivat niin pienet ja yksilölliselle keskustelulle ei ollut erillistä huonetta, mikä loi omia haasteitaan ohjaamiseen. Kohderyhmässä oli useampia yksilöllistä tukea kaipaavia kävijöitä. Keittiö oli iltapaloilla aina käytössä, eikä siinä ollut minkäänlaista ovea tai äänieristystä. Tämän vuoksi toinen ohjaajista lähti usein ulos keskustelemaan, mikäli kohderyhmästä joku kaipasi yksilöllisempää tukea.

Havainnoista nousi myös esille erilaisia haastavia ohjaustilanteita. Toiminnan ohjaaminen koko ryhmälle on haastavaa, jos jotkut kävijät kaipaavat enemmän yksilöhuomiota. Yksilöllistä huomiota kaivatessa, ohjaajan täytyi keskeyttää meneillään olevan toiminnan ohjaaminen ja tekeminen ja keskittää aikansa yhdelle kävijälle. Tämä loi haasteita esimerkiksi ruoanlaiton loppuunsaattamisessa. Lisäksi haasteena oli erilaiset persoonat. Keskustelu kärjistyi välillä kiivaaksi väittelyksi eriävien mielipiteiden ja sosiaalisten haasteiden vuoksi. Havainnoista nousi esiin myös case-esimerkki:

Case 1:

Kahden kävijän keskustelu kärjistyi eriävien mielipiteiden vuoksi. Tunnelma muuttui tilassa, jolloin toinen ohjaajista oli keskustelussa mukana, piti tietyt rajat väittelyssä sekä pyrki ohjaamaan keskuste-

lua. Tarvittaessa ohjaaja keskeytti liian provosoivaa puhetta. Ohjaajat tarkkailivat samalla miten muut reagoivat haastavaan tilanteeseen, ja toinen ohjaajista pyrki pitämään muun ryhmän toiminnan normaalina jatkamalla tapahtuman ohjaamista.

Havainnointilomakkeessa oli lisäksi ohjaajan arvio illan haastavuudesta asteikolla 1. Easy, 2. Medium, 3. Hard, 4. Nightmare. Molemmat ohjaajat arvioivat haastavuuden omasta näkökulmastaan eli neljän tapahtuman jälkeen arvioita oli kahdeksan. Arviot haastavuudesta olivat pääosin 2. Medium, yhden arvion ollessa 3. Hard ja kahden 1. Easy. Tämä kertoo siitä, että havainnoitavat tapahtumat olivat haastavuudeltaan pääosin samaa tasoa.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön tuloksista voidaan päätellä, että hienovarainen ohjaaminen on monimerkityksinen yhteisötoiminnan ohjaustapa, jossa toimintaan osallistuvien kohtaaminen ja osallistaminen voidaan purkaa pieniin osiin. Keskeistä siinä on pyrkiä näkemään yhteisöllinen toiminta yksilön näkökulmasta, hänen tarpeensa, toiveensa ja mielenkiinnonkohteensa huomioon ottaen. Hienovarainen ohjaaminen pohjautuu siis yksilölliseen huomioimiseen ja tukemiseen yhteisöllisen toiminnan yhteydessä. Kohtaus ry:n yhteisötoiminnassa hienovarauaisen ohjaamisen tarkoituksena on vahvistaa yksilöä sosiaalisesti ja tukea häntä kiinnittymään yhteisöön. Tätä kautta tavoitteena on tukea yhteisötoimintaan osallistuvan nuoren aikuisen osallisuutta sekä vähentää hänen yksinäisyyden kokemusta.

Opinnäytetyön haastattelu- ja havainnointiaineistosta nousee esiin se, että hienovarauaisessa ohjaamisessa on keskeistä toimintaan osallistuvien aito ja hyvä kohtaaminen sekä eri asteisten osallistumismahdollisuuksien tarjoaminen. Aito ja hyvä kohtaaminen ohjaajan ja ohjattavan välillä luo yhteyden, jonka pohjalta vuorovaikutus vahvistuu. Hyvä kohtaaminen edellyttää vastavuoroisuutta, jota ohjaaja voi omalla toiminnallaan tukea. Se luo pohjan luottamukselle, jota yh-

dessä tekeminen parhaimmillaan vahvistaa. Tämä vaatii aikaa ja hetkessä olemista. Hyvän kohtaamisen kautta syntyvä mielenkiinto tukee yhteiseen tekemiseen liittymistä sekä siten ryhmään kiinnittymistä ja yhteisöllisyyden muodostumista.

Tuloksista voidaan päätellä, että yhteisötoimintaan mukaan tulevan on helpompi päästä ryhmään mukaan, kun hänet vastaanotetaan yksilöllisesti ja hänen osallistumistaan tuetaan asteittain. Hiljaisempia ja syrjään vetäytyvämpiä kävijöitä voidaan saattaa ja ohjata ryhmätoiminnan pariin esimerkiksi kahdenkeskisen juttelun, yhdessä ohjaajan kanssa tekemisen ja parityöskentelyyn ohjaamisen kautta. Myös kiireettömyyden, hiljaa olemisen ja passiivisen olemisen salliminen on tärkeää. Sosiaalista kanssakäymistä voidaan harjoitella asteittain, yhdessä työntekijän kanssa, hiljalleen ryhmätoimintaan siirtyen.

Tulokset kertovat myös siitä, kuinka tärkeää yhteisötoiminnan hienovaraisessa ohjaamisessa on eri asteisten osallisuusmahdollisuuksien tarjoaminen. Osalle yhteisölliseen toimintaan osallistuminen on ulkoisesti passiivisen oloista olemista, samassa tilassa olemista ja sivusta seuraamista. Osalle taas on tärkeää osallistua yhteiseen tekemiseen aktiivisesti ja oppia tai kokeilla jotain uutta. Osallistuminen yhteisölliseen tekemiseen helpottuu, kun sille on olemassa eri asteisia vaihtoehtoja. Työntekijän on hyvä sanoittaa vaihtoehtoja ääneen, innostaa ja kannustaa kävijöitä mukaan, aloittaa tekeminen yhdessä heidän kanssaan, antaa mallia tai opastusta. Erilaiset osallistumismahdollisuudet luovat siltaa kävijän ja yhteisön välille, ja toimivat siten keskeisinä yhteisöön liittymisen keinoina.

Tulokset vahvistavat yhteyttä hienovaraisen ohjaamisen ja sosiodynaamisen ohjauksen välillä. Hienovarainen ohjaaminen voi vaatia pitkäjänteisyyttä ja aikaa, sillä eri ihmisten kohdalla toimivat erilaiset menetelmät. Oikean menetelmän löytäminen voi olla välillä haastavaa. Ohjaamiseen vaikuttaa selvästi myös se, miten hyvin tuntee ohjattavan. Kävijöitä on helpompi ohjata myös keskinäiseen keskusteluun, mikäli tuntee heidän mielenkiinnonkohteensa ja luonteensa. Haastattelun vastauksista huomasin myös, että haasteena on kävijöiden yksilöllinen huomiointi. Kävijämäärien kasvaessa ja pelkästään kahden ohjaajan voimin toteutetuissa tapahtumissa on haastavaa huomioida jokainen tarpeeksi yk-

silöllisesti. Kohderyhmästä voidaan päätellä, että tilaan saapuminen on yksilöllistä, mutta selkeästi esimerkiksi itsensä esittely ja toimintaan osallistuminen vaatii ohjaajan opastusta. Lisäksi kohderyhmän yhteistyö oli osin toimivaa mutta myös välillä haastavaa, jolloin ohjaamista tarvittiin.

Havaintoihin vaikutti myös selvästi toimintaympäristö. Kaupunkiolohuoneessa oli 54 neliötä tilaa, mikä vaikutti vuorovaikutuksen luontevampaan tapahtumiseen sekä ohjauksen näkökulmasta helpompaan havainnointiin. Tilan koko saattoi myös vaikuttaa kohderyhmän toimintaan tilaan asettumisen näkökulmasta, sillä siellä oli lähes aina katse-etäisyydellä muista ihmisistä ja sosiaalista kanssakäymistä tapahtui näin ollen luontevammin.

6. POHDINTA

Opinnäytetyöprosessi meni suunnittelun ja aineiston keruun osalta mielestäni hyvin. Yhteistyö oli toimivaa Kohtaus ry:n kanssa, ja myös he osallistuivat havainnointiin ohjaajaparina tapahtumissa, mistä sain myös hyviä havaintoja opinnäytetyöhön. Lisäksi sain hyvää ohjausta opinnäytetyön tekemiseen Kohtaus ry:n puolesta, sillä sain työelämäohjaajalta hyviä kommentteja opinnäytetyöstä. Olen tyytyväinen, että ehdin testaamaan havainnointilomaketta kahdessa tapahtumassa ennen varsinaista aineiston keruuta, sillä lomake muuttui melko paljon selkeämmäksi, ja näin ollen helpotti aineiston keräämistä. Havainnointia helpotti myös se, että suurin osa kävijöistä oli minulle tuttuja jo harjoittelujaksolta, joten havaintojen tekeminen oli luontevaa.

Alkuun haasteita oli oikeiden havaintojen tekemisessä, mutta ne selkiytyivät useamman havainnointikerran aikana. Haastattelun osalta olisin voinut syventää vielä aihetta useamman haastattelun kautta. Oman haasteensa opinnäytetyöprosessiin toi se, että olen koko prosessin ajan tehnyt vapaaehtoistyötä Kohtaus ry:lle ja opinnäytetyötä kirjoittaessa. Tämän vuoksi on täytynyt pyrkiä siihen, että hankittu aineisto ei sekoitu jokaviikkoisen työn kanssa, vaan pysyy objektiivisena. Kaupunkiolohuone Kohtaus muutti helmikuussa 2017 uusiin,

suurempiin tiloihin ja on mielenkiintoista nähdä tuoko se uusia haasteita hienovaraiseen ohjaamiseen. Tila on isompi kuin ennen ja kävijämäärät ovat jatkuvasti kasvussa. Tästä syystä laadukas yksilöllinen kohtaaminen tuo haasteita ohjaajan näkökulmasta.

Tämän opinnäytetyön kehittämistehtävänä oli kehittää nuorten aikuisten kanssa tehtävää sosiaalista vahvistamista mallintamalla hienovaraista ohjaamista. Mielestäni onnistuin keräämään tarvittavan aineiston ja kuvaamaan sitä kautta pääpiirteittäin hienovaraisen ohjaamisen mallia, vaikka olisin tietysti voinut vielä pyrkiä tarkastelemaan sitä eri näkökulmasta ja esimerkiksi tutkimaan tarkemmin, mitkä menetelmät eivät toimi. Opinnäytetyön aineiston keräämisestä viimeistelyhetkeen ovat Kaupunkiolohuoneen kävijämäärät kasvaneet merkittävästi. Pyrkimyksenä on vaikuttaa lähitulevaisuudessa yhä useamman nuoren aikuisen elämään tukemalla heitä sosiaalisessa kanssakäymisessä sekä itselleen merkityksellisten asioiden löytämisessä, mikä luo oman haasteensa kävijämäärien kasvaessa.

Tätä opinnäytetyötä käytetään mahdollisesti vapaaehtoisten kouluttamisessa ja Kohtauksen toiminnan esittelyssä. Jatkokehittämisen kannalta olisi mahdollista haastatella kohderyhmää ja kartoittaa heidän kokemuksiaan ohjaamisesta, minä perusteella ohjaamista voisi kehittää taas eteenpäin. Hienovaraisesta ohjaamisesta olisi mahdollista tehdä esimerkiksi opas. Jatkokehittämisen kannalta olisi myös mahdollista tutkia ja kehittää sitä, miten yksilöllisen ohjaamisen ja kohtaamisen laatu pysyy yhtä laadukkaana, vaikka kävijämäärät ovat kasvussa. Myös erilaisten kohderyhmien kohdalla olisi mahdollista tutkia esimerkiksi korostuuko jokin tietty hienovaraisen ohjaamisen osa-alue enemmän. Yhteisöpedagogin koulutuksessa opetetaan sosiaalisesta vahvistamisesta, osallisuudesta ja syrjäytymisestä. Hienovaraisen ohjaamisen työote niputtaa mielestäni hyvin nuo termit yhteen mutta tuo myös esille uudenlaista työtettä ja purkaa ohjaamisen pieniin osiin.

Tämä opinnäytetyöprosessi on ollut minulle suuri oppimiskokemus ja on ollut hienoa tehdä se juuri Kohtaus ry:lle, sillä sen toiminta, työntekijät ja kävijät ovat tulleet tänä aikana hyvin tutuiksi. Olen saanut monenlaista oppia niin yhteisöpedagogina kuin juuri tämän järjestön osana. Haluan kiittää Kohtaus ry:n Liina

Kahelinia ja Satu Lekolaa mahdollisuudesta tehdä tämä opinnäytetyö, kaikesta tuesta ja ohjauksesta harjoittelujakson ja opinnäytetyöprosessin aikana ja mahdollisuudesta olla toiminnassa mukana.

LÄHTEET

Aaltonen, Sanna & Berg, Päivi & Ikäheimo, Salla, 2015. Nuoret luukulla - Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä, Nuorisotutkimusseura

<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/nuoretkuukulla.pdf>

Anttonen, Erja 2007. Sukupuolisensitiivisyys kansalaistoiminnassa ja nuorisotyössä, Humak, <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/38293/978-952-456-066-5.pdf?sequence=1> viitattu 26.1.2017

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2014. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino. 10. painos

Finlex 2006, L. 27.01.2006/72 Valtion säädöstietopankki Finlex viitattu 15.02.2017 <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2006/20060072>

Granfelt, Riitta 1998. Kertomuksia naisten kodittomuudesta. Helsinki:SKS

Henriksson, Mikko & Linnolahti, Outi & Harju Henna 2015. Opas oman toiminnan arviointiin järjestöille – ARTSI-projektissa kehitetty itsearviointimalli ja työkalut arviointiin <http://hankkeet.kuntoutussaatio.fi/arts/wp-content/uploads/sites/4/2015/06/opus.pdf>

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena. 2001 Tutkimushaastattelu Teemahaastattelun teoria ja käytäntö, Helsinki: Yliopistopaino

Hirsjärvi, Sirkka & Huttunen, Jouko & Kari, Jouko & Kuusinen Jorma & Vaherva Tapio 1983. Kasvatustieteen käsitteistö, Hirsjärvi, Sirkka (toim.) 1983, Helsinki: Otava.

Hynninen-Otva, Sinikka & Laitinen, Jaana 2008. Tukioppilastoiminnan kehittäminen toiminnallisten ja kokemuksellisten menetelmien avulla yhteisöllisempään suuntaan. Raportti Enon koulussa tehdystä tukioppilastoiminnan kehittämisestä.

Kahelin, Liina & Lekola, Satu, Kohtaus ry. Haastattelu 16.12.2016

Kauhanen, Jussi 2016. Yksinäisen terveys. Saari, Juho (toim.) 2016 Tallinna: Gaudeamus

Laine, Terhi & Hyväri, Susanna & Vuokila-Oikkonen, Päivi 2010. Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla. Laine, Terhi & Hyväri, Susanna & Vuokila-Oikkonen, Päivi (toim.) 2010. Riika: Tammi.

Mehtonen, Tuija 2011. Sosiaalisen vahvistamisen osaaminen. Teoksessa Lundblom, Pia & Herranen, Jatta (toim.) 2011. Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Helsinki: HUMAK

Peavy ,R. Vance 2006. Sosiodynaamisen ohjauksen opas, Helsinki: Psykologien kustannus Oy

Raha-automaattiyhdistys - Nuoret aikuiset kaikkein yksinäisimpiä artikkeli Ray:n sivustolla julkaistu 14.7.2016
<https://www2.ray.fi/fi/ray/ajankohtaista/nuoret-aikuiset-kaikkein-yksin%C3%A4isimpi%C3%A4-suomessa> viitattu 11.10.2016

Raina, Liisa 2012. Uusi yhteisöllisyys – Kasvatusyhteisön rakentamisen ammattitaito, Tampere: Tampereen yliopistopaino

Saaristo, Anne-Maria 2011. Emotionaalinen ammattitaito osana sosiaalisen vahvistamisen taitoisuutta. Teoksessa Lundblom, Pia & Herranen, Jatta (toim.) 2011. Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Helsinki: HUMAK

Salo, Petri 2002. Yhteisökasvatus – Taustaa, käsitteitä ja toimintamuotoja, teoksessa Yhteisö kehittämisen kentällä, Toim. Seppo Sivonen, 2002, Joensuu

Sutela, Elina & Törmäkangas, Liisa & Toikka, Enna & Haapakorva, Pasi & Hautakoski, Ari & Hakovirta, Mia & Rasinkangas, Jarkko & Gizzler, Mika & Ristikari, Tiina, 2015. Nuorten hyvinvointi ja syrjäytymisen riskitekijät Suomen kuudessa suurimmassa kaupungissa – Helsinki, Espoo, Vantaa, Turku, Tampere ja Oulu – Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen raportti 5/2016
http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130760/URN_ISBN_978-952-302-662-9.pdf?sequence=1

Särkelä-Kukko, Mona 2014. Osallisuuden eriarvoisuus ja eriarvoistuminen. Teoksessa Jämsén, Arja & Pyykkönen, Anne (toim.) 2014. Osallisuuden jäljillä Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry.

THL, 2016a https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/nuorten-syrjaytyminen/syrjaytyminen-ja-syrjaytyminen-riskitekijat viitattu 30.3.2017

THL, 2016b https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/nuorten-syrjaytyminen/huono-osaisuuden-ylisukupolvisuus viitattu 30.3.2017

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: , Tammi

Vehkalahti, Kaisa 2010. Historiallisten aineistojen etiikka lasten ja nuorten tutkimuksessa. Teoksessa Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka Lagström, Hanna & Pösö, Tarja & Rutanen, Niina & Vehkalahti, Kaisa (toim.) 2010. Nuorisotutkimusverkosto Helsinki: Yliopistopaino.

Viljanen, Kaisa, 2016. Elämä & Hyvinvointi, Suomalaisten ylipainoon, juomiseen ja sydänvaivoihin voi olla sama syy – Todellinen kansantautimme on yksinäisyys. Helsingin sanomat 27.9.2016. Viitattu 10.10.2016
<http://www.hs.fi/elama/a1474947001630>

LIITTEET

Liite 1

Havainnointilomake

Havainnointilomake

KOHTAUS

Tapahtuma: _____

Päivämäärä: _____

A) Kohderyhmä:

1. Yksilötaso

Esittelivätkö osallistujat itsensä? Ottivatko osallistujat katsekontaktia? Osallistujien huomion suuntaaminen? Miten osallistujat asettuivat tilaan? Millä tavoin osallistujat osallistuivat toimintaan?

2. Ryhmätaso

Miten osallistujien yhteistyö/yhdessä tekeminen sujui? Millainen oli yleinen ilmapiiri? Erityis-
huomioita kohderyhmästä?

B) Ohjaajan toiminta ja ohjausmenetelmät:

1. Miten ohjaaja asettui tilaan? Miten ohjaaja otti vastaan osallistujat? Miten kontaktia ylläpidettiin? Ohjaajan itseilmaisu? Miten osallistujat huomioitiin yksilöllisesti?

2. Miten ohjaaja toimi eri tilanteissa/ongelmatilanteissa? Mitä menetelmiä käytettiin?

3. Miten kävijöiden osallisuutta vahvistettiin?

4. Mitä haasteita ohjaamisessa oli?

5. Tapahtuman haastavuus (ympyröi kuvaavin vaihtoehto)

1. Easy

2. Medium

3. Hard

4.

Nightmare

Liite 2

Haastattelurunko

Kaupunkiolohuone

Miksi juuri Kaupunkiolohuone?

Kaupunkiolohuoneen perustamisen historia ja vaikutteet?

Mikä on visuaalisen miljööän merkitys Kaupunkiolohuoneessa?

Ohjausmenetelmät

Mitkä ovat hienovaraisen ohjaamisen vaikutteet ja miten ohjaustyyli on muotoutunut?

Hienovaraisia ohjausmenetelmiä ja niiden taustoja?

Kohderyhmän kuvaus?

Minkälaisia haasteita ohjaamistyössä on tullut vastaan?

Sosiaalisen vahvistamisen ja osallisuuden merkitys hienovaraisessa ohjaamisessa?

Mitä tarkoittaa kohderyhmän integroiminen?

Miten yksilöllisesti hienovaraista ohjaustyötä tehdään ja miten yksilö huomioidaan?